

Dârülmülk Konya

TARİH, KÜLTÜR, SANAT VE MEDENİYET
2023 / 2

“Vuslat”ın
750. yılında
Hz. Mevlânâ
ÖZEL SAYI

Konya

KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
ADINA SAHİBİ
Uğur İbrahim Altay

YAYIN KURULU

Ahmet Emre Bilgili

Azmi Özcan

Beşir Ayvazoglu

Coşkun Yılmaz

Erhan Afyoncu

Hilmi Şenalp

Mahmut Erol Kılıç

Mustafa Fayda

Mustafa S. Küçükbaşçı

Özkul Eren

Şükrü Koyuncu

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Mustafa S. Küçükbaşçı

Coşkun Yılmaz

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Ahmet Bilgiç

YAYIN KOORDİNATÖRÜ

Osman Demirtaş

EDİTÖR

Ekrem Aytaç

Mehmet Bilal Yamac

SANAT YÖNETMENİ

Özkul Eren

GRAFİK TASARIM ve UYGULAMA

Yasin Ilıcalı

FOTOĞRAF

Konya Büyükşehir Belediyesi Arşivi

İzzet Keribar

Ekrem Aytaç

2023-2

BASKI

Seçil Ofset

100. Yıl Matbaacılar Sitesi 4. Cadde No: 77

Bağcılar-İstanbul

www.secilofset.com • Sertifika No: 44903

İLETİŞİM

Konya Büyükşehir Belediyesi

Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı

Mevlana Kültür Merkezi Çimenlik Mahallesi

Aslanlı Kışla Caddesi No: 8 Karatay/KONYA

Tel: 444 55 42

web: www.konya.bel.tr

e-mail: darülmülk@konya.bel.tr

MERHABA...

Türk-İslâm düşüncesinin insan formunda tecessümü olarak nitelenebilecek Hz. Mevlânâ, Dârülmülk Konya'nın ikinci sayısının gündemini teşkil ediyor. Konya ve Hz. Mevlânâ, biri olmadan diğerinin düşünülmemeyeceği madde ve ruh bütünlüğünün ifadesi. Bu tecelli her biri düşünce dünyamızın ufuklarını zenginleştiren seçkin yazarlarımız tarafından çeşitli yönleri ile kaleme alındı ve tarihe not düşüldü. Bu yazılar özel hazırlanan illüstrasyon ve görsel malzemelerle de desteklendi.

Milletleri büyük yapan bir husus da kader anlarındaki davranış kabiliyetleridir. Adeta kurucu mayanın her hal ve şartta yaşatılması anlamına gelen bu kabiliyet tam da ihtiyaç duyulduğu anda kendi içinden yetişen nefeslerin sıcaklığı ile harekete geçer. 13. yüzyıl böyle bir kader anıdır. Türk-İslâm geleneği tarihin kaydettiği en çetin imtihanlardan biri ile karşı karşıyadır. Bir taraftan Moğol istilâsı diğer taraftan Haçlı saldırıları ile maruz kalman girdaptan kurtulma başta Hz. Mevlânâ olmak üzere Yunus Emre, Hünkar Hacı Bektaş, Hacı Bayram Veli, Şeyh Edebali, Abi Evren ve daha niceleri gibi

gönül erlerinin yeşerttiği mayanın hayatıyeti ile yeni bir yolculuğu başlatmıştır. Bu gönül erlerinin her biri yanmış yıkılmış bir coğrafyada bütün ümitlerini kaybetmiş insanlara yeni bir hayat nefesi üflediler. Her biri aynı hakîkatı kendi dilince seslendirdi.

Tarihin yetiştirdiği en güzîde şahsiyetlerden biri olan Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî de “Toprağa sevgiden başka bir tohum ekmeyiz” diyerek Türk-İslâm medeniyet anlayışının temel harcının sevgi olduğunu tebeyyün ettirmişti. İşte bu harcı korumak yarınların teminatıdır. Ancak geleneği korumak onu müzelik malzeme keyfiyeti ile değil yaşayan bir değer olarak yarınlara aktarmak ile anlamlı hale gelir. Onun için de yine Hz. Mevlânâ’nın ifadesiyle “Yeni şeyler söylemek” gereklidir. Her dem yenilenmek her an tazelenmek.

2023 senesi vuslatın 750. yılı münasebetiyle bütün dünyada “Mevlânâ Yılı” olarak idrak edilecek. Onun için Konya’ya ve bize düşen büyük sorumluluklar var. İlim ve irfan müktesebatımızın bütün dünyaya yeniden takdimi için bu vesileyi bir imkân olarak değerlendirip tarihin bu en muteber isimlerinden birinin rehberliği ile sevginin bütün hal ve tecellilerini yeniden mahzun ruhlarla üflemek lâzım. Dârülmülk Konya bu sayısına bu saikle hazırlandı.

Kıymetli okuyucularımız; dergimizin bu sayısı baskı aşamasında iken bir başka vuslat daha gerçekleşti ve çok kıymetli Prof. Dr. Mustafa Sabri Küçükaşcı hocamız dar’ül-bekaya irtihal eyledi. O olmasaydı bu dergi ete kemiğe bürünemezdi. Âdeta mesuliyetini ikmal ile bizlere emanet bırakıp sonsuzluk yolculuğuna çıkar gibi gitti. Konya’nın Türk-İslâm âlemine hediye ettiği yiğit bir kıymet olarak ardında nice güzellikler bırakıp Rahmet-i rahmâna kavuştu. Dârülmülk Konya’da bu güzelliklerden olduğu için vuslat sayımız onun aziz hatırasına ithaf olunur. Makamı âli, menzili mübarek olsun.

Dergimizin yayınıyla ilgili kararlılığı ve yayın kurulunun kararlarına desteğinden dolayı Konya Büyükşehir Belediye Başkanımız Uğur İbrahim Altay’a, yazarlarımıza, tasarım ekibine, katkıda bulunan bütün dostlara müteşekkirimiz.

YAYIN KURULU

MUSTAFA SABRİ KÜÇÜKAŞCI
22 Aralık 1963 - 29 Temmuz 2023

*Bir talebe heyecanı,
muhabbeti ve gayretiyle hazırladığı
“Vuslat” Özel Sayımızı
son bir hatıra gibi bırakarak aramızdan ayrılan
muhterem hocamızı sevgi, saygı ve
rahmetle yâdediyoruz.*

Dâriülmülk
Konya

İÇİNDEKİLER

06
MEVLÂNÂ VE YUNUS SELÇUKLU'DAN OSMANLI'YA MEVLEVÎLİK
BEŞİR AYVAZOĞLU

14
NİÇİN MEVLÂNÂ VE NİÇİN ŞİMDİ?
SEYYİD HÜSEYİN NASR

18
ÂLİM VE DEVLET ADAMI İLİŞKİSİNDEN İLİM VE SİYÂSET
İLİŞKİSİNE
TAHSİN GÖRGÜN

26
MEVLEVÎLİK VE HAT SAN'ATI
UĞUR DERMAN

42
MAHMUT EROL KILIÇ İLE İRFAN GELENEĞİMİZ VE HZ. MEVLÂNÂ
ETRAFINDA "İKİMİZİN KALBİ BİRDİR, SEN BENİMSİN; BEN SENİNİM"
MUSTAFA SABRİ KÜÇÜKAŞCI

62
HZ. MEVLÂNÂ VE İNSANLAR ARASINDAKİ FARKLAR
ŞULE GÜRBÜZ

78
VARLIK VE RUH ANLAYIŞI BİLİMSEL BİLGİ-HZ. MEVLÂNÂ
M. EMİN ÜNAL

84
İNCİRE LAYIK OLDUĞUNU DÜŞÜNEN KUŞÇAĞIZLAR DEĞİLSEK
AVUCUMUZDAKİ SÜT NEREDEN?: BİR "MEVLÂNÂ FELSEFESİ"NE
NEDEN İHTİYAÇ DUYARIZ?
EMİNE CANLI

110
MEVLÂNÂ DERGÂHI VE KALEMİŞLERİ
ALİ FUAT BAYSAL

116
KONYA'DA MESNEVÎHANLIK GELENEĞİ VE MESNEVÎHANLAR
AHMET ÇELİK • HASAN YAŞAR

156
ÂLGİ İLE HAKİKAT ARASINDA İNSAN
ABDULLAH KUŞLU

164
"PEYGAMBERİMİZİN YOLU AŞKTIR..."
SÂFİ ARPAGUŞ

174
İKİ KİTAP, TEK HAKİKAT: MESNEVÎ-Yİ ŞERİF VE
MUHAMMEDİYYE
MEHMET BİLAL YAMAK

181
MOĞOL KUMANDANI BAYCU, MEVLÂNÂ VE KONYA
NADİR KARAKUŞ

188
MEVLÂNÂ'NIN HUZURU
YAVUZCAN GÖKÇER • MELİKHAN KİRAZOĞLU

222
İZMİR MEVLEVÎHÂNESİ VE NEYZEN TEVFİK
MEHMET DEMİRCİ

228
YAPAY ZEKÂNIN DİLİYLE MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN
HASAN AKAY

236
BİR TURİZM OBJESİ OLARAK 'GÖRSEL MEVLEVÎLİK'
AHMET EMRE BİLGİLİ

252
BEYAZIT YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ'NDE
MİNYATÜRLÜ MESNEVÎ-İ MANEVÎ NÜSHASI
BEKİR ŞAHİN

262
MESNEVÎ'DEN BİR HİKÂYE HZ. ÖMER VE İHTİYAR
ÇALGICI
AHMET ANGI

274
HZ. MEVLÂNÂ VE İRFÂN
ALİ TEMİZEL

284
MEVLÂNÂ'NIN ESERLERİNDE ÜRETİM VE ÇALIŞMA
ADEM ESEN

300
ŞEMS VE MEVLÂNÂ
ABDULKERİM SURUŞ • MELİKHAN KİRAZOĞLU

312
MEVLÂNÂ
MUSTAFA ASIM KÜÇÜKAŞCI

در مقامی که در
مهر و تابان
در میان
در میان
در میان

در میان چال عشق خام
بند بیکل باش ای سر
در روزی بچو در سوز
هر که در چشم چو سحر
شاد باش ای عشق در دل
ای دوی عشق و دلوس ما
عشق جان بود عاقل
هر که در دامن زبانی
چون بنشیند عشق او دل
عشق جوهری که در دل
ایست دانی چو امانت

سر سخن کوتاه باید والسلام
چند باشد بخت یک دوزخ
ناصری قاف عشق بود
در چرخ و عیب کمال
ای وادای عشق و دلوس ما
طوبیست و خرمی و دلوس ما
چون بنشیند عشق او دل
عشق جوهری که در دل
ایست دانی چو امانت

MESNEVÎ'DEN BİR HİKÂYE HZ. ÖMER VE İHTİYAR ÇALGICI

AHMET ANGI

Mevlânâ Hazretlerinin Mesnevî'sinde hikmet ve ibret dolu pek çok hikâye bulunmaktadır. Ancak öyle hikâyeler var ki onları adeta şifa niyetine zaman zaman ve tekrar tekrar okumanın insan ruhuna gıda, gönül dertlerine şifa gibi bir tesire sahip olduğunu belirtmeliyim. Bunlardan biri ihtiyar çalgıcının hikâyesidir.

Hikâyede geçen çeng günümüzde artık kullanılmayan bir mûsikî âleti olması münasebeti ile kısaca ondan bahis açarak konuya girmek istiyorum. Batı müziğinde arp'a benzeyen çeng, bir zamanlar padişah meclislerinde baş tacı olmuş bir çalgı. Tasavvufi sembollere de sahip olan bu mûsikî aletinin gövdesi yukarı doğru yükselirken boynunun aşağı eğik olması, boynunu tevâzu ile öne eğmiş kişiyi hatırlatır. Telleri bağlı ama buna karşılık bin bir tane dili var, yani hem tutsak, hem hür. Bağları ona dil olmuş, nağme olmuş. Asırlarca, âşıkların nice sırlarına tercüman olup sonra derin bir suskunluğa gömülmüş. Bu sessizliğe sebep çengin derdini anlatmadan yorulması mı, yoksa insanların onun derdini dinlemekten yorulmaları mı, kim bilir? Hâsılı tezatların harman olduğu, kadim bir mûsikî âletidir çeng. Ahmed-i Dâî onun adına "Çengnâme" isimli 1446 beyitlik bir Mesnevî yazmıştır.

Mesnevî'nin en başta gelen mevzusu "Yaradan'ımızın, sonsuz kudret, sonsuz merhamet ve sonsuz ihsanının büyüklüğünü anlatarak, hayret ve aşkla ona bağlanmaya davettir." Hikâyenin ana teması da budur.

Bu hikâye Mesnevî'de; 1. Cilt, 1913-2222. beyitleri arasında, toplam 140 beyitte fasılalarla anlatılmakta olup yazımızda; Mesnevî'nin Nicholson neşri ve İzbudak çevirisi esas alınmıştır.

Hikâyenin kahramanı; Hz. Ömer efendimiz döneminde çeng çalmada mahir ve sesinin güzelliğiyle dinleyenleri büyüleyen, hayranı oldukça fazla, bugünün deyimiyle yıldız diyebileceğimiz hüner sahibi bir kişi. Gençlik döneminde, şöhretin doruğunda, el üstünde tutularak, naz ve nimet içerisinde, müreffeh bir hayat sürüp nihayet yaşlanır, sesi çatallanıp, nağmelerinde eski güzellik duyulmaz olur. Birer ikişer, hayranlarını kaybeder, çevresinde kimse kalmaz. Yalnızlığın, açlığın, hayal kırıklığının kendisini her yandan kuşatıp, acizliğini ve hatasını iliklerine kadar hissettiği bir gün; son bir ümitte, son bir çırpınıyla Rabbine yönelip ondan imdat isteme fikri zihnine düşer. Fakat sahip olduğu tek hüneri vardır, Rabbine de o hüneriyle yalvarmak, o hüneri ile istimdat etmek ister.

-Cenabı Hak'tan kırış parası (yani bahşış) isteyeceğim. Çünkü o kendisine karşı halis olan kalplere kerem ve ihsanıyla muamele eder" (1/2087) diye söylenerek, çengi omuzlayıp doğruca Bâki Kabristanı'na gider, orada Rabbine şöyle seslenir:

-Allah'ım, bana çok ömür ve mühlet verdin, hakir bir kişiye karşı lütuflarda bulundun.
-Yetmiş yıldır isyan edip durdum. Benden bir gün bile ihsanını kesmedin.

-Bugün kazanç yok, senin konuğunum. Çengi sana çalacağım, gayrı seninim.(1/2083-2085)

Hem çalar, hem söyler, hem ağlar... Perişan bir halde saç baş toz toprak, gözyaşları içinde çengi yastık yapar, mezarlıkta uyuyakalır.

O esnada Hz. Ömer efendimize alışık olmadığı bir saatte, dayanılmaz bir şekilde bir uyku bastırır. İhtiyarının dışında başını koyup uyuyakalır. Uykusunda hatiften bir ses;

-Ey Ömer, kulumuzu ihtiyaçtan kurtar!

-Has, muhterem bir kulumuz var; mezarlığa kadar gitmek zahmetine katlan.

-Ey Ömer, kalk. Beytülmalde yedi yüz dinar al, hepsini onun avucuna say!

-O parayı huzuruna götürüp "Ey makbulümüz olan! Şimdilik bu kadarcığı al ve bizi mazur gör.

-Bu kadarcık para sana ancak ibrişim (kırış) parasıdır. Harcet, bitince yine buraya gel" de. (1/2162-2166)

Hz. Ömer uykudan sıçrar, yedi yüz dinarı aldığı gibi Bâki Kabristanı'na koşar. Adeta kabristanı dört dolaşır fakat saç baş toz toprak içerisinde, hali perişan o ihtiyar çalgıcıdan başkasını bulamaz. "Has, muhterem bir kulum" dendiği için, bu perişan halli çalgıcının haricinde bir adam arar.

Fakat ne çare, o anda kabristanda o ihtiyar çalgıcıdan başkasını bulamaz ve viranelerde ne defineler gizlidir diye düşünüp hürmetle çalgıcıyı uyandırır. Korkuya kapılan ihtiyarı teskin eder, Hakk'ın selamını ve buyruğunu ileterek yedi yüz dinarı uzatır.

-Benden korkma, ürkme; çünkü sana Hak'tan müjdeler getirdim.

-Cenabı Hak, senin huylarını o derece methetti ki nihayet Ömer'i, senin cemaline âşık etti.

-Otur şöyle önüme; uzaklaşmaya kalkışma. Kulağına devlet ve ikbal âleminden bazı sırlar söyleyeyim.

-Cenabı Hak sana selâm söylüyor; halini, hatırını soruyor. Hadsiz hesapsız zahmetlerden, kederlerden, ne haldesin? Buyuruyor.

-Şimdilik řu birkaç dinarı ibrişim parası olarak al, harca da bitince yine buraya gel! (1/2179-2183)

Yetmiş sene isyan ile geçen bir ömrün, defterler dolusu günahı, bu iki kelime için silinip, bir de üzerine "Has, muhterem kulumdur..." iltifatına mazhar oluyor. Beytülmalde 700 dinar alıp vermesi ferman ediliyor Hz. Ömer'e. Bu 700 dinar, "Has kulumuz" iltifatının yanında bir saman çöpü bile etmez. 700 dinar nedir ki; bütün dünya mülkünü, hatta dünya ne olur ki; tüm kâinatı verse; bu iltifatın yanında saman çöpünden aşağı kalır. Bu büyük devlet; iki kelimelik, basit ama olabildiğince saf ve içten, "Senin için"; sözünün karşılığında olması oldukça düşündürücüdür.

İhtiyarın gönlüne öyle bir ateş düşmüştür ki; isyanla geçen ömrüne mi yansın, kırık dökük bir ilticaya gelen cevabın muhteşemliğine mi

yansın bilemez. Pişmanlık ateşi yalazlanırken bir yanda, hayranlık deryası dalgalanır diğer yanda. Çengi kırar, yakasını yırtar, feryadı arşa dayanır ihtiyarın. Kırdığı sade çengi miydi yoksa gerçek yol kesici nefsi emmaresi miydi, kim bilir? Gönlü yanmış, perişan bir halde, Erham'ür Râhımın olan Rabbine, Hz. Mevlânâ'nın ifadesiyle şöyle yalvarır:

-İhtiyâr, bunu işitince kendini yerden yere vurup ellerini ısıрмаğa, elbisesini yırtmaya başladı.

-Ey her şeyde olduğu gibi keremde de eşi benzeri olmayan Rabbim; bîçâre ihtiyar kulun utancından eridi diye feryâd etti.

-Bir hayli ağlayıp eleme düştü. Nihayet çengi yere çalıp parça parça etti.

-Dedi ki: "Ey benimle Rabbimin arasında perde olan, ey beni ana yoldan azdırıp sapıtan!

-Ey yetmiş yıldır kanımı emen, kemal sahibine karşı yüzümü kara eden!

-İhsan ve vefa sahibi Mevlâ, cefalarla, suçlarla, geçen ömrüme sen acı!

-Cenabı Hak bana öyle bir ömür verdi ki o ömrün bir gününün kıymetini bile cihanda kimse bilemez.

-Bense bütün o ömrü, her nefeste zir ve bem perdelerine harç ederek yele verdim. (1/2184-2191)

İhtiyarın yanık gönlünü bu ağlayıp inleme vadisinden, daha yücelere kanatlandırmak üzere Hz. Ömer efendimiz sırlar hazinesinden bahis açarak, ihtiyarın kulağına gaybdan öyle sırlar söyler ki, ihtiyar bambaşka bir hale gelir.

-Bunun üzerine Ömer, çalgıcıya dedi ki:

"Senin bu ağlaman, aklının başında olduğuna delâlet eder.

-Yok, olanın yolu, başka yoldur; çünkü aklı başında olmak da başka bir gûnahtır.

-Aklı başında oluş, geçmişleri hatırlamaktan ileri gelir. Geçmişin de Hakk'a perdedir, geleceğin de.

-Her ikisini de ateşe ver. Bu ikisi yüzünden ne vakte kadar ney gibi boğum boğum olacaksın? (1/2199-2202)

-Haberlerin haber vericiden bihaberdir; tövben günahından beterdir.

Ey geçen hallerden tövbe etmek isteyen! Bu tövbe etmekten ne vakit tövbe edeceksin, söyle! Gâh zir nağmesini kıble edinirsin; gâh ağlayıp inlemeyi öper durursun." (1/2205-2206)

Bu sırları duyan ihtiyar ağlayıp inlemeyi bıraktı ve öyle bir makama erişti ki; tarifi imkânsız.

Faruk, sırlara ayna olunca ihtiyar çalgıcının canı da cisminde uyandı.

Artık can gibi, ağlamadan gülmeden kurtuldu. Canı gitti, bambaşka bir canla dirildi.

O zaman gönlüne öyle bir hayret geldi ki yerden de dışarda kaldı, gökten de (bütün âlemi unuttu).

Ona arayıp tarama hududu ardında öyle bir arayıcılık düştü ki ben bilmiyorum; sen biliyorsan söyle!

Hâlden de öte, kâlden de ileri şöyle bir hâle, öyle bir kâle erişti; ululuk sahibi Allah'ın cemaline dalıp kaldı. (1/2207-2212)

Bu kadar küçük bir amel karşılığında, akıl almaz ihsanlar bağışlayan böyle cömert bir Rabbin huzurundan eli boş dönersek, çok yazık olur bize vesselâm!

Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı
Mevlana Kültür Merkezi. Çimenlik Mahallesi. Aslanlı Kışla Caddesi. No:8
Karatay/KONYA